

כיוון שמצאנו מקרים אחדים, שבהם קבעו פקידי השומה או המפקחים את סכום המס בלא לקבוע מקודם את סכום ההכנסה, הצענו לנציב המס לתת הוראות כלליות מתאימות.

4. המכס והבלו

פעולות הביקורת

א. ביקורתנו על הכנסות המכס והבלו ועל פעולות האגף הזה מתנהלת בהנהלת האגף, בתחנות המכס בנמלי חיפה, תל אביב ויפו ברציפות, וביתר התחנות לסירוגין. נבדקים במיוחד הדו"חות הכספיים של הנהלת המכס, טפסי היבוא, המניפסטים על צירופיהם ומסמכי ההכנסה לסוגיהם. בוקרו גם מחסנים בשטח הנמל, מחסני ערובה אחדים ותחנות בלו למשקאות ולטבק.

ב. בסדרי המכס חלו במשך תקופת הדו"ח שיפורים ניכרים:

(1) בדו"ח השנתי מס. 1 (ראה חלק ב', פרק רביעי, עמוד 104), הערנו על הצורך בהגדרה מדויקת של סמכויות הפקידים האחראיים לאגף. בארבעה כתבי הרשאה שהוצאו במארס - מאי 1951 ובילקוט הפרסומים 1951 (מס. 157) ניתנו והוגדרו רוב הסמכויות. הובטח להמשיך בפעולה זו עד שתגיע לסיומה.

(2) המבדק הפנימי באגף לא הקיף את החומר העצום המצטבר משתיים עשרה תחנות המכס, כיוון שלמעשה רק פקיד אחד שיפל בהנהלת האגף בביקורת הקופות, המסמכים הכספיים וטפסי הוצאה. כך נשאר, למשל, החומר של בית המכס, חיפה, בלא מבדק פנימי מאז ינואר 1950, וזה של מחלקת מס מותרות, תל אביב מאז נובמבר 1949. יש לקוות, שליקוי זה יבוא על תיקונו אחרי שננקטו הצעדים הדרושים להגברת המבדק הפנימי.

(3) בביקורתנו על מחסן המכס לחפצי עולים ביפו נתקלנו בשני ליקויים עיקריים:

(א) תפקידי הרישום, הבדיקה והמסירה של החבילות יחד עם הנהלת ספרי המחסן רוכזו בידי עובד אחד.

(ב) מספר גדול של חבילות עולים, שנפלו במלחמת השחרור או נעדרו מסיבות אחרות, הצטבר במחסן בלא תובעים ובלא טיפול.

שני הליקויים הנ"ל תוקנו.

(4) שני משרדים טיפלו טיפול שונה בסחורות בלא תובעים בנמל חיפה. מחסן גדול של סחורות, שאין להן תובעים, הוחזק בידי מינהלת הנמל הכפופה למשרד התחבורה, ואילו בידי הנהלת המכס היו סחורות בלא תובעים הבאות ממסלוחים קטנים. לשם מניעת טיפול נפרד על ידי שתי מחלקות ממשלתיות באותו סוג של סחורה הצענו בפברואר 1951 לאחד את הטיפול בסחורות שאין להן תובעים. ביוני 1951 הסכים משרד התחבורה להעביר לרשות המכס את מחסן הסחורות האלה.

(5) חוסר כוח אדם ותנאי עבודה בלתי מתאימים הכבידו מאד על סדר העבודה התקין באולם הנוסעים בנמל חיפה, שהוא המקום לקבלת הפנים הראשונה בשביל רוב התיירים והעולים המגיעים ארצה.

מצב דומה קבענו בשדה התעופה לוד.

ננקטו צעדים על ידי הנהלת המכס ומזכירות האוצר; כתוצאה מהם הושגו שיפורים, והובטחו תיקונים נוספים.

(6) פעמים מספר הפנינו את תשומת לבו של מנהל המכס לקשיים הנגרמים לאנשים, שנגבו מהם בטעות דמי מכס גבוהים מדי בעד חבילות דואר. ביקשנו להקל על ביצוע פעולת ההחזרות. מנהל המכס נתן אפשרות לכך באשר הורה לגובה המכס בתל אביב - יפו ביולי 1950, שהוא בעצמו יוכל לטפל

בהחזרה בלא להביא את הענין בפני הנהלת האגף. כיוון שהנהלה בחיפה, לא היה צורך לתת לגובה המכס בחיפה היתר כזה. אולם בירושלים הונהגה החקקה רק ביום 10.9.51.

(7) פקידי המכס לסוגיהם עבדו מספר רב של שעות נוספות; דבר זה לא היה רצוי לא מבחינת יעילות העבודה ולא מבחינת זעמידה הגופנית של העובדים. אמנם מאמצים אלה נתבעו לרוב על ידי גורמי חוץ ועל ידי הקהל, בכל זאת תבענו לצמצם ככל האפשר. הליקוי בא במידה רבה על תיקונו עם הגדלת תקן העובדים של האגף.

(8) תעריפי השעות הנוספות של עובדי המכס בבתי החרושת לסבק לא התאימו למציאות ולדרישות היעילות בעבודה. תבענו את תיקון חליקוי, ודבר זה נעשה על ידי "תקנות הסבק (תיקון), תשי"א - 1951", שפורסמו בקובץ התקנות (מס. 201 מיום 6.9.51, דף 1560). אין עדיין תיקון דומה בקשר לשעות נוספות בבתי הייצור למשקאות חריפים.

ליקויים שלא תוקנו או לא הוסברו כראוי

א. חיסול פקדונות.

אם גובה דמי המכס שעון בירור, ניתנה הרשות לקבל סכום פיקדון בשיעור שאינו פחות מדמי המכס, שיגיעו לדעת שלטונות המכס. במקרה כזה קובעים מועד לחיסול הפיקדון על ידי תשלום סופי; אבל מצאנו מספר ניכר של מקרים, שחפדונות נשארו פתוחים לזמן ארוך אחרי המועד שנקבע. בתחנת מכס אחת בלבד נשארו עד ספטמבר 1951 פתוחים לאחר המועד הקבוע שני פקדונות משנת 1949, שלושים ושבעה פקדונות משנת 1950, וארבעים וחמישה פקדונות מינואר - מארס 1951.

ב. סדרי חרישום ושמירת הסחורות במחסן המכס בחיפה.

במחסן לסחורות בלא תובעים שבנמל חיפה נקבעו מספר ליקויים

ארגוניים:

- (1) פרטי הרישום לא היו מלאים ולא זיהו די הצורך את הסחורות ואת כמותן.
- (2) מצרכים שאין להם תובעים ועומדים תחת פיקוח הוחזקו בלא מתן הודעה עליהם לרשויות הפיקוח המתאימות. הנהלת המכס מתלבטת בבעיות הכרוכות במכירת סחורות כאלה, אך לתיקון מעשי של המצב עדיין לא הגיעו.
- (3) חלק מהסחורות נמצא במצב גרוע ובאריזה לקויה ביותר עוד מלפני העברת המחסן מידי מינהלת הנמל לשלטונות המכס.
- (4) סחורות שונות העלויות להתקלקל מונחות במחסן זה זמן רב ובחלקן מאז 1947 ו-1948.

ג. מחסני הערובה הכלליים במפרץ חיפה.

במחסני הערובה הכלליים במפרץ חיפה, השייכים לחברה פרטית, מוחזקים סחורות ומטענים המובאים לשם לפי הוראות שלטונות המכס. הביקורת במחסני הערובה העלתה:

- (1) חלק גדול של הסחורות היה מונח בשטח שלא היה מכוסה ולא היה מגודר כראוי, בלא מחסה מפני תלאות מזג האויר ובלא שמירה מספיקה. יש ביניהן גם סחורות יקרות כגון מכוניות ומכשירים.
- (2) מחסן העצים לא היה מוגן די צרכו נגד סכנת שריפה.

ד. סדרי שחרור מטען.

בפברואר 1950 הןחרם מטען עץ על ידי גובה המכס חיפה. המטען הותרם מחמת חוסר רשיון יבוא, העדר ציון של שם המקבל וליקויים אחרים בהצהרת המכס. לאחר שבאו בעלי המטען והגישו את האישורים והרשיון הדרושים לשחרור המטען, מן הצורך היה למדוד ולספור את העצים לשם קביעת דמי המכס.

כיוון שאין די מקום בנמל חיפה לסידור העצים לפי מידותיהם, הסכים המכס לסמוך על מדידת עמיל המכס, בלא שהיתה אפשרות לבקרה

מספקת על ידי עובדי המכס, בדיקת מידות העצים שנערכה אחר כך על מכוניות המשא במחסני היבואנים העלתה אי דיוקים גדולים עד כדי כך, שגובה המכס חיפה ראה צורך להעביר את המשך החקירה לידי משטרת הנמל בחיפה.

דרשנו את גביית ההפרשים הניכרים בדמי המכס, אולם מאמצי הנהלת המכס לא נשאו עד כה פרי. תבענו עריכת מדידות על ידי עובדי המכס או על ידי מודדים מושבעים או בצורה המאפשרת בסחון מספיק לנכונות המדידות.

ח. הנמקת הכרעה לפי שיקול דעת.

יש מקרים, שההכרעה בדבר החרמות, הנחות, פיטורין וכדומה תלויה בשיקול דעתם של מנהל המכס או של גובי המכס. יש לדרוש, שההנמקה תירשם תמיד בתיק, אפילו באותם המקרים, שבהם אינח ניתנת האפשרות להודיע את הנימוקים למשלם המכס.

תבענו את הנהגת רישום ההנמקה, אך לא בכל המקרים נעשה

הדבר.

ו. חברת "שיווק".

בראשית 1950 נוסדה חברת "שיווק" בע"מ כחברת מניות, והיא התחילה בפעולותיה במארס 1950. המטרות העיקריות של החברה היו: לסייע לשימוש יעיל בסחורות העולים, למנוע את ניצול העולים במכירת סחורות חיבוא שלהם, להדריך את העולים עוד בחוץ לארץ ביבוא נכון של סחורות ולחסוך מטבע חוץ על ידי ייצוא הסחורות חזרה לחו"ל תמורת מטבע חוץ או על ידי מניעת יבוא של סחורות בלתי חיוניות.

פעולת החברה נגעה בעיקרה למקרים בהם חסר היה רשיון יבוא,

לפיכך יכול היה אגף המכס להחרים את הסחורה. במקום להחרים את הסחורה דרש אגף המכס מאת העולים חתימה על מתן ייפוי כוח לחברה לשם סיפול בסחורותיהם. החברה שיפלה בערך ב-600 מקרים כאלה; מהם הוחזרו לשלטונות המכס 121 מקרים בגלל סירובם של העולים למסור לחברה ייפוי כוח למכירה. ערך הסחורות שנמכרו ע"י החברה מגיע ל-130,000 ל"י בקירוב. נשמעו תלונות נגד החברה על שהיא מבצעת את תפקידיה בצורה בלתי מניחה את הדעת.

מעולות החברה הופסקו, והיא נמצאת בתהליך של חיטול
מסיים לבקשה, שהוגשה ע"י מנהלה בפועל במאמר 1951 ליועץ המשפטי
של האוצר.

ד. רשיונות חשב

הביקורת על הנהלת אגף המכס בחיפה העלתה מספר ניכר של
אי סדרים ברישום רשיונות חשב, הניתנים למוכרים של שבק ומוצרי
שבק, וזמן רישום הוצאות פנקסי רשיונות, שלא נמצאו למעשה בחולקת
השבק הישנה של החברה, שהיה לקוי כחצר. נוסף על זה קבענו שלושה
קריטריונים לרישיונות עצמם לא צוינו פרטים חשובים.

ה. פגיעות בחוק ובקריטריונים החסכוניים והיעילות

א. פגיעה בחסכון החומרים.

ליען עצים בשווי של - 50,000 ל"י בקירוב הותרם בטפטמור-
הוקטור 1949 על ידי שלטונות המכס מפאת העדר רשיון יבוא,
ליבואנים הזרשו לטעון את המטען במחסני חם. הוצאו היתרי קנייה
לסוחרים שונים על חלק מן החומר, אבל כשבאו לקבל את הסחורה שהוקצבה
להם התברר, שהעצים נעלמו ממחסני חברת היבואנים. היבואנים טענו,
שהעצים נמסרו למטרות בנין דחופות ובחלקם לצרכי כסחון, ושחיה לא
יטור לחשוב, שהאוצר לא יתנגד לכך, כיוון שעוד מקודם פנו בענין
זה אל האוצר. ביקורתנו לא העלתה עובדות המאשרות, שאמנם נמסרו
עצים מחסן זה לצרכי כסחון. אחרי דיונים ממושכים הטיל מנהל המכס
על היבואנים קנס בתוך - 5,000 ל"י והבטיח לדאוג לכך, שלא תישנה
החסנת סחורה מותרת במחסני היבואנים.

ב. חסון היבוא להטעי עולים בשטח קורדני.

הביקורת גייסה-אפריל 1951 העלתה, שמטען בעל ערך של עולה,
שנכס במחסן היבואן הו"ל וחיה מונח שם מאז יולי 1949 ולא שוחרר,
הוצא משם מחסן בלי תשלום מסים ובלי שנתמלאו יתר דרישות החוק
בזמן היבוא. הואיל והמטמכים וגם המניפסטים לא פורסו את תיאור

הסחורות, ובמניפסטים צויין רק "חפצי עולים", לא היתה אפילו אפשרות לקבוע, אם הסחורות נמסרו לתעודתן הנכונה, ואם נמסרו בשלימותן, ובאיזו דרך. מנהל המכס הודיע, כי הוא מספל בנידור המקרה, אך עדיין לא קיבלנו הסבר.

הצעות והמלצות

א. פיקוח על פעולות הבדיקה וההערכה בתחנות המכס.

עוררנו את דעתו של מנהל המכס על הצורך בפיקוח יעיל על פעולות הבודקים והמעריכים בתחנות המכס, שמטבע תפקידם יש בידיהם סמכויות רחבות למדי. מנהל המכס הסכים להצעותינו למנות כמה כוחנים מתחלפים, שיערכו ביקורת בתחנות המכס ויבדקו חלק מהמטענים, שכבר עברו את ההערכה והבדיקה הרגילה.

ב. מכירת סחורות על ידי הנהלת המכס.

לפי התקנות הקיימות רשאי מנהל המכס למכור לפי ראות עיניו סחורות שהוחרמו, בעוד שסחורות שאין להן תובעים יש למכרן במכירה פומבית אחרי פרסום ב"רשומות". הואיל ובניגוד למצב, שהיה קיים בזמן פרסום התקנות הנ"ל (שנת 1937), חלק גדול מן הסחורות המוצאות למכירה נמצא עכשו תחת פיקוח, ודרוש מאוד בשוק, הצענו להכניס תיקון בתקנות, שיהיה בו כדי למנוע השארת סחורות במחסנים במשך זמן רב בלא טיפול ובסכנת קלקול.

הצענו שבתקנות למכירת סחורות מוחרמות או בלתי נתבעות תובטח זכות בכורה למשרדים ממסלתיים לקניית הסחורות שתוצאנה למכירה.